

ОЛЕКСАНДР ГРЕКОВ

У червні 2004 року виповнюється 85 років від часу знаменитої Чортківської офензиви (наступу), коли Українська Галицька армія завдала нищівної поразки польському війську, відстоюючи суверенітет і цілісність Західно-Української народної республіки (ЗУНР). Так вже склалося, що різноманітні „брати” привчали українців пам'ятати лише прикрі історичні невдачі, забуваючи про славетні перемоги.

Чортківська офензива пов'язана з ім'ям генерал-хорунжого української армії Олександра Грекова. То була непересічна людина родом з Чернігівщини, ветеран Першої світової війни, генерал-майор російської імператорської гвардії, вихователь дітей імператора Миколи II, а згодом один із найушлюбленіших українських полководців, військовий міністр УНР і командувач УГА.

Цій шляхетній людині неможливо дорікнути найменшою корисливістю, він прийшов до українського війська генерал-майором і закінчив службу генерал-хорунжим, себто не отримав ніякого підвищення, пережив вимушену еміграцію, підступний арешт та незаконне ув'язнення в радянській тюрмі, а тепер, в нинішній неукраїнській Україні Кучми, ще й забуття.

Олександр Греков наприкінці 1917 року очолив 2-гу українську Сердюцьку дивізію, що була сформована з синів заможних українських селян, добре навчених та забезпечених всім необхідним для виконання своїх військових функцій. То був відмінний людський елемент: дисциплінований, патріотичний, відпорний на будь-яку проросійську та комуністичну пропаганду. По тому Грекова призначають начальником штабу Київського військового округу. То був дуже тривожний для держави період. Червоні російські війська Муравйова і Антонова-Овсієнка наступали на українську столицю. Генерал Греков запропонував кілька планів війни проти більшовиків, але військовий міністр М. Порш (адвокат за фахом) відхилив їх. Греков був змушений піти зі служби. У березні 1918 р. він повертається на посаду заступника військового міністра, але Скоропадський звільнив Грекова, якого він уважав запеклим українським самостійником. Генерал намагається створити таємну офіцерську спілку „Батьківщина”, щоб зберегти національні офіцерські кадри.

Під час антигетьманського повстання, Грекова призначають командувачем повстанських з'єднань півдня України. Після повернення військ Директорії до Києва, Греков стає військовим міністром. Однак 27 січня 1919 р. на відкритті Трудового конгресу генерал виголошує промову, де піддає жорстокій критиці результати соціалістичних експериментів в армії і державі.

Греков попереджав про наступ червоних на Київ і вимагав надзвичайних заходів: «Якщо ми не утримаємо Київ, то ми не утримаємо і свою державу, і ніхто з нами не буде більше рахуватись». Цей виступ налякав багатьох політиків, а Петлюра, запросивши Грекова до себе, закинув йому, що він виступив не як військовий міністр, а як керівник держави. 6 лютого Київ знову було захоплено червоними. Нарешті щось збагнули й політики. Намагаючись врятувати ситуацію, вони негайно призначили Грекова наказним отаманом, себто командувачем Збройних сил УНР.

Генерал розпочав реформу війська. Він відмовився від таких проміжних ланок, як полк і дивізія. Вищим з'єднанням ставав корпус (від 2 до 5 бригад), де кожна бригада нараховувала по 5 батальйонів. В силу обставин, генерал Греков зміг

здійснити свої задуми не в армії УНР, а в Українській Галицькій армії, де бригадно - корпусна структура спрацювала блискуче під час Чортківського наступу. Перед тим генерал змушений був знову піти у відставку. Він переїхав до Галичини, де мешкав інкогніто в місті Станіславі (Івано-Франківськ). Згодом президент ЗУНР доктор Євген Петрушевич призначає генерала командувачем УГА. Греков командував УГА тільки місяць, але то був справді зоряний час в його кар'єрі полководця. Під Чортковом галичани під орудою Грекова гнали польське військо аж до Львова. Авторитет Грекова був величезний. Військовики-галичани казали вголос, що Греков має очолити цілу українську державу й довести війну за незалежність до переможного закінчення. Але внаслідок політичних інтриг Грекова звільнено з посади командувача УГА. Генерал-хорунжий виїхав на еміграцію до Румунії, де швидко став визначним лідером місцевого українства. Це викликало підозру румунського уряду, і Греков виїжджає до Відня, де починаються емігрантські поневіряння колишнього аристократа. Врешті він отримав австрійське громадянство, але у 1945 р. його, вже 70-річного схопили радянські агенти і таємно вивезли до ССРСР. Старого генерала до 1949 р. утримували і допитували у Києві в Лук'янівській в'язниці, а в липні 1949 відправили для відбуття покарання в концтраційний табір Озерний.

Гебісти були переконані, що ця людина не витримає в таборі й кількох місяців, бо умови перебування страшенно важкі й для молодих, а генерал-хорунжий мав вже 74 роки. Коли його привезли в зону, сотні українських політв'язнів ніби ковтнули свіжого повітря, адже перед ними була жива легенда, славетний український генерал, представник української армії, що була розбита, але не капітулювала. Ніби „повіяв вітер степовий" і ще раз нагадав, що українська ідея невмируща, що Україна була, є і буде. В цьому ж таборі перебував інший видатний українець, глава української греко-католицької церкви Йосип Сліпий. Коли до влади прийшов Хрущов, в ССРСР розпочався період „реабілітанса". Греков виграв свій останній бій проти ворогів української державності, маючи вже 81 рік, - не зрікся і не зламався. Тримати й далі таких людей, як Сліпий і Греков, у концтаборі було небезпечно, адже то була жива й наочна українська націоналістична агітація. Через те їм дозволили виїхати з ССРСР. Отже, генерал-хорунжий вистояв і завдав радянській владі останнього дошкульного удару. Він повернувся до Австрії, де читав лекції про правдиву ситуацію в ССРСР. Генерал-переможець прожив ще два роки у Відні, де його й було поховано після смерті.

Наближається річниця славетної Чортківської операції. А в місті Києві немає жодної згадки про ці події і про легендарного українського полководця. На будинку Міністерства оборони України є погруддя російських військових діячів Жукова і Ватутіна, але немає погрудь славетних українських генералів, зокрема й Грекова. Чи не свідчить це про те, що Збройні сили України не стали українською армією, а залишилися уламком радянської? Якщо це так, то їм не допоможуть ніякі реформи, ніяке фінансування.

Проте, хотілося б вірити, що в Києві та Чернігові будуть, нарешті вулиці та площі, названі на честь генерала-хорунжого УНР та ЗУНР Олександра Грекова, на честь українських перемог.

А тоді, на початку 1918 року, Греков мав цілковиту рацію, вважаючи, що Українську державу міг врятувати лише твердий військово-націоналістичний лад.